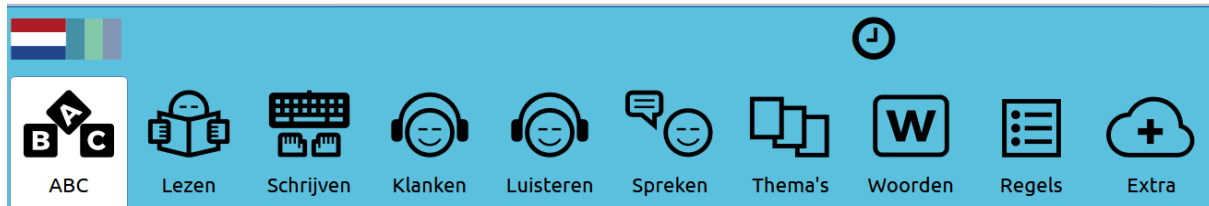

DigLin+ : Meer dan alfabetiseren alleen

Vragen van docenten en gedachten van de auteurs,

beurtelings Jan Deutekom en Ineke van de Craats

In de afgelopen twee jaar zijn er veel vragen op ons afgevuurd. Een kleine selectie daarvan proberen we hier te beantwoorden.

De kracht van motivatie

Jan, wat heeft je bezield om dit te gaan maken?

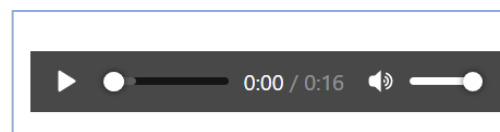
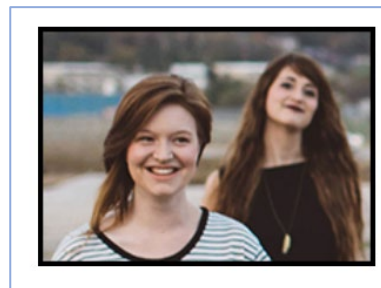
“Aan de basis ligt mijn frustrerende ervaring als docent dat ik me een ongeluk werkte om leerlingen te boeien en de meesten onderuit gezakt behoorden hoe ik me uitsloofde. Hoe harder ik werkte en hoe meer energie ik erin stopte, hoe meer mijn cursisten achterover gingen hangen. De opbrengst was naar mijn mening ver onder de maat. Het roer moest om. Zij moesten het werk doen, vond ik, maar hoe richt je dat in? Ik moest duidelijk maken wat ik van hen verwachtte want ik was ervan overtuigd dat ze daartoe in staat waren. Ik wilde pas in actie komen als zij eerst gezwoegd hadden. Het is niet mijn taak om ten koste van alles de kennis in de hoofden te pompen. Dus uitdaging in plaats van lethargie. Het moet zo zijn dat leerlingen gemotiveerd zijn om iets te leren. Duidelijke doelen stellen in plaats van een instructie als: tekst lezen, woorden invullen en dergelijke.”

Graag een voorbeeld.

“De eerste tekst van Lezen 1. Het is de eerste tekst die langer is dan één zin (in ABC). Een uitdaging dus om het verband tussen zes zinnen te gaan leggen.

Vriendinnen

Meriam en Moniek zijn buurmeisjes.
Moniek woont naast Meriam.
Meriam komt uit **Eritrea**.
Moniek is geboren **in Nederland**.
Meriam en Moniek zijn graag samen.
Ze zijn vriendinnen.

Na het werken in het alfabetiseringsdeel weet een leerling dat je overal op kunt drukken om meer informatie te krijgen. Ieder onderstreept woord kan apart beluisterd worden, een groene kleur eronder

geeft aan dat er een foto opgeroepen kan worden. Dat kun je ook leren zonder talige instructie: gewoon *trial and error*. Op basis van woorden die al uit het ABC-deel bekend zijn en de beschikbare foto's kan de leerling de kern van de tekst begrijpen. Niet de betekenis van alle woorden. De oefeningen – wij spreken liever van bronnen – helpen om de betekenis te achterhalen.”

En die bronnen zijn ...?

“Nou, bijvoorbeeld: *Zinnen lezen* (één voor één), *Woorden invullen*, *Sleep en maak een zin*, maar ook *Bingo* met de woorden uit de tekst. Je hoort een woord en je moet zo snel mogelijk het woord aanklikken. Goed voor de snelle herkenning van het woordbeeld. Dat is nodig om zinnen in tempo (voor) te kunnen lezen en ook de zinsbetekenis op te kunnen bouwen. Bovendien gaat van deze bron een enorme uitdaging uit voor jong en oud. Er moeten 20 woorden herkend worden. Als makers dachten we eerst dat dit wel 3 minuten zou kosten. In de praktijk bleek dat leerlingen dit onder de minuut voor elkaar krijgen. Nu is 1 minuut het einddoel dat we van leerlingen verwachten. Als we de 3 minuten als einddoel gesteld hadden, was iedereen daar opgehouden.”

En dus is de les: stel hoge verwachtingen aan je leerling. Niet voor de lol, niet voor de motivatie, maar omdat snelle woordherkenning cruciaal is voor het begrijpen van zinnen en teksten. We weten nu uit ervaring dat ook beginners dat kunnen halen.

“DigLin+ biedt ook de mogelijkheid de tekst zin voor zin na te zeggen en terug te luisteren. Dat is een goede vooroefening om de hele tekst hardop te lezen en in voldoende tempo. In de bron *Tempo lezen* is niets te horen. De leerling probeert mee te lezen met de cursor in een tempo dat boven de tekst wordt aangegeven, bijvoorbeeld van 100 woorden per minuut. Lukt dat nog niet, dan kan de leerling zelf een lager tempo instellen en het tempo opvoeren tot hij op de gewenste snelheid komt. Ook hier komt het verslavingsmoment om de hoek kijken.

The screenshot shows a digital reading interface titled "Vriendinnen". At the top, there is a play button icon and a timer showing "0:17". Below the title, a progress bar indicates a reading speed of "100" words per minute. The text of the passage is displayed below the progress bar:

Meriam en Moniek zijn buurmeisjes.
Moniek woont naast Meriam.
Meriam komt uit Eritrea.
Moniek is geboren in Nederland.
Meriam en Moniek zijn graag samen.
Ze zijn vriendinnen.

At the bottom of the interface, a blue box contains the text: "100 woorden per minuut, leestijd 17 sec."

The screenshot shows the same digital reading interface titled "Vriendinnen". At the top, there is a pause button icon and a timer showing "0:21". Below the title, a progress bar indicates a reading speed of "80" words per minute. The text of the passage is displayed below the progress bar:

Meriam en Moniek zijn buurmeisjes.
Moniek woont **naast** Meriam.
Meriam komt uit Eritrea.
Moniek is geboren in Nederland.
Meriam en Moniek zijn graag samen.
Ze zijn vriendinnen.

At the bottom of the interface, a blue box contains the text: "80 woorden per minuut, leestijd 21 sec. De cursor loopt nu en staat op **naast**."

Op de Facebook-pagina van DigLin+ verscheen op 29 maart het bericht:

Vandaag Tempo lezen klassikaal geïntroduceerd. Een toppertje heeft haar snelheid bij 1e tekst tot 150 kunnen opvoeren!!!

Snel daarna kwam de reactie:

Ineke Van de Craats

Complimenten voor dat toppertje! Is dat toppertje een echte ex-analfabeet? Hoe deden de anderen het? Vinden ze het leuk?

22 w. Vind ik leuk Beantwoorden

Lian van der Meijs

Dat toppertje is een 16 jarig meisje, dat in oktober als echte Alfa A leerling bij ons is begonnen. Maar zij kan zich ergens in vastbijten; ze heeft de tekst wel tig keer beluisterd. De anderen zijn nog bezig met de verwachting van 100. Ze waren deze eerste keer heel enthousiast. Van de 6 leerlingen die hier mee bezig zijn geweest, zat de snelheid tussen de 70 en 100. Dit is een goede aanvulling voor het leesprogramma! Bedankt.

Is dat nou niet schadelijk?

“Tot nu tot zijn er nog geen slachtoffers gevallen. Als een leerling daar echt onder lijdt, grijp je natuurlijk in als docent. De teller uitschakelen is niet mogelijk. Dan maar even niet te fanatiek doen en er later op terugkomen. De meeste leerlingen en ook volwassenen worden er juist wakker door geschud. Er ontstaan spontaan wedstrijdjes tussen duo's en een leuke sfeer. Datzelfde gebeurt trouwens bij *Bingo* en *Luister en typ* of *Typ de zinnen*. Wanneer een oefening als erg moeilijk wordt ervaren, neemt het fanatisme toe, maar ook dat leerlingen hulp zoeken bij elkaar.

Vriendinnen - typ de zinnen	09:46
meriamenmoniekzijnbuurmeisjes	<input type="text"/>
moniekwoontnaastmeriam	<input type="text"/>
meriamkomtuitertrea	<input type="text" value="meria"/>
moniekisgeboreninnederland	<input type="text"/>
meriamenmoniekzijngraagsamen	<input type="text" value="Meriam en"/>
zezijnvriendinnen	<input type="text" value="Ze zijn vriendinnen."/>

hijisziek

Hij is ziek.

Hier hoort de leerling de zin en ziet de woorden zonder spaties. Nu de zin overtypen met hoofdletters, punten en spaties. In zin 3 had Meriam een hoofdletter moeten hebben en dus kleurt de zin rood. In zin 5 is die hoofdletter er wel maar de zin is niet af en kleurt dus niet groen. In de laatste zin zijn hoofdletter en punt aanwezig en dus kleurt de zin groen.

Zie je dat het de ingebouwde feedback is die maakt dat een leerling doorgaat tot alles groen is. Daar is geen levende docent voor nodig. Die is nodig om te leren wanneer en hoe je verder kunt.“

En wanneer is dat?

“Een leerling kan verder bij maximaal 1 fout en een doorlooptijd van 2 minuten, afhankelijk van de typsnelheid. Het lijkt zo eenvoudig, maar woordgrenzen herkennen in een nieuwe taal is geen sinecure, vooral als het om luisteren gaat en je geen schriftelijke weergave ervan hebt. Wij als geletterden geven alleen al daarom de voorkeur aan het schriftelijke medium. Bovenstaande bron *Typ de zinnen* is dus eigenlijk een goed hulpmiddel voor het maken van een dictee, dat bij DigLin+ *Luister en typ* heet. Een slimme leerling kan trouwens de zin ook gaan typen (of schrijven) door alleen naar het geluid te luisteren. Vrijwel alle bronnen in DigLin+ zijn voor meer doelen te gebruiken dan de makers in eerste instantie in gedachten hadden.”

Het valt me op dat er nog niets over spreekvaardigheid is gepasseerd. Hoe zit dat?

“Dat is niet zo vreemd want lezen en schrijven is het terrein waarop deze leerlingen de grootste achterstand hebben. Ze hebben het helemaal nooit geleerd, ook niet in hun moedertaal, of in een andere schrift en dan vaak nog niet voldoende. In het algemeen heerst de opvatting dat een leerling eerst een mondelinge basis Nederlands moet hebben om met redelijk succes aan lezen en schrijven te beginnen. Natuurlijk is het zo dat bij het spellen de synthese van klanken makkelijker is als je weet of het woord dat je zoekt ook echt een Nederlands woord is. Jonge kinderen - moedertaalsprekertjes - zijn dus altijd in het voordeel, maar hoelang duurt het voordat je voldoende basis hebt verworven om aan lezen te beginnen? Niemand is daar echt helder over: 100 woorden, 200, 500, eerst A1 luisteren en spreken halen?”

De kracht van het beeld

Maar je hoort toch zo vaak dat analfabeten zo'n goed geheugen hebben?

“Ja, maar niet voor spraakklanken. Het is zelfs heel moeilijk voor hen om te begrijpen wat spraakklanken zijn. Ook het precies onthouden van een gesproken zin is voor hen vaak al heel moeilijk. Ze draaien woordvolgordes om, horen grammaticale elementen niet, ze hebben de grootste moeite om nonsens woorden na te zeggen en woorden in een vreemde taal zijn in het begin nog allemaal nonsens woorden, geluid zonder betekenis. Wordt het nieuwe woord nu verbonden met een ding of een plaatje daarvan, dan is het makkelijker te leren. Hoe ouder, hoe meer moeite het kost om woord en betekenis stevig met elkaar te verbinden. Je moet steeds weer die *appel* zien en de klanken er bij horen, 10 keer, 20 keer, misschien wel 100 keer. Niets kan dat beter dan een computer. Geef dus het plaatje en de klank mee aan de leerling. Zet DigLin+ op de mobiel/smart phone/laptop en laat de leerling dit zo nodig 100 keer beluisteren en zien. Dan hoeft de mondelinge basis niet een strenge voorwaarde voor alfabetiseren te zijn. Het beeld vervangt dan (voorlopig althans) de betekenis.”

Zijn er nog meer voordelen aan vroeg beginnen?

“Beheersing – zelfs een geringe - van het schrift kan al snel een steun zijn bij het onthouden van woorden en zinnen. Het voegt een extra laag toe aan een woord: die van de fonologische representatie. De spreker leert die fonemen (= spraakklanken) pas onderscheiden als hij leert lezen. Voor die tijd zijn fonemen onbekende begrippen. Fonemen kunnen onderscheiden is ook een belangrijke factor bij het waarnemen van grammaticale elementen. Hier een paar voorbeelden.

Eerst de woordenschat. Voorzetsels hebben vaak veel verschillende betekenissen, concrete en abstracte, basisbetekenissen en overdrachtelijke. Denk aan voorzetsels van plaats die ook voor tijd gebruikt kunnen worden. Als je een basisbetekenis heeft helpt dat beslist.”

LUISTEREN - Waar is de kat? (op, in, bij)

1. Waar is de kat?

0 ✓ | 0 ✗

00:00

▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

1. Waar is de kat?

8 ✓ | 0 ✗

01:10

De kat zit op de tafel. De bal ligt op het gras. De hond ligt op het gras. Het paard staat achter het hek.

Het paard staat in de stal. De man zit op de fiets. Het meisje staat bij het paard. De jongen zit bij het water.

En nu een voorbeeld voor grammatica

“Een ander voorbeeld van gebruik van beeld en geluid is de ontwikkeling van de werkwoordsvormen. Als werkwoordsvormen maar gedeeltelijk verstaan worden, namelijk het beklemtoonde gedeelte waar ook de betekenis van het werkwoord ligt, en níét het onbeklemtoonde deel waar de grammaticale kenmerken zich bevinden (-t, -en), mist een leerling die informatie en zal hij die ook niet zelf gaan produceren. De oplossing is om deze verschillen al vroeg in de bronnen te verwerken. Om hieronder het juiste zinnetje naar het juiste plaatje te slepen moet te leerling letten op de werkwoorduitgang; het persoonlijk voornaamwoord (zij) geeft immers geen uitsluitel. Eerst komt er een bron waarin de leerling de uitgang moet zien (*werkwoord bellen*), dan waarin hij het verschil moet horen (*luister en sleep*).

Regels: werkwoord bellen

Links de leesvariant.rechts de luistervariant

Wat we hier doen is dus vergelijkbaar met wat we deden in het alfabetiseringsdeel ABC voor klanktekenkoppeling: we slepen het geluid of de letters naar het plaatje, zoals we de letter naar de spraakklank sleepten in ABC. De rechter versie is een stuk moeilijker.”

Tot besluit

“In DigLin+ willen we actieve autonome leerders vormen die hebben geleerd om doelen te stellen en hun eigen prestaties te beoordelen. We willen dat ook doen met middelen die passen bij hun ontwikkeling. Daarom geven we veel situationele context door middel van beelden en zo min mogelijk talige instructie en uitleg. Geleidelijk moet de leerling zich ontwikkelen van een situationele context naar een talige context (tekst) met meer abstractie en meer talige instructie. Afhankelijk van individuele verschillen zal dat voor velen rond het A2-niveau zijn. Dan pas zijn leerlingen rijp voor de abstracte, talige expliciete instructie waarmee wij docenten zijn opgeleid.”